

DETERMINANTY ROZWOJU ORAZ EKONOMICZNE KONSEKWENCJE ROZWOJU RUCHU TURYSTYCZNEGO W ATLANTIC CITY

DOROTA MATUSZEWSKA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
e-mail: dormat@amu.edu.pl

SŁOWA KLUCZOWE

turystyka, hazard, cykle rozwoju miejscowości turystycznej, Atlantic City

STRESZCZENIE

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie wyników badań z zakresu uwarunkowań rozwoju funkcji turystycznych Atlantic City oraz ekonomicznych skutków obsługi ruchu turystycznego w tej jednostce osadniczej. W historii rozwoju funkcji turystycznych Atlantic City wyróżnić można kilka głównych faz – cyklicznych sekwencji wpisujących się w koncepcję cyklu ewolucji obszaru turystycznego R.W. Butlera (1980). Na początku lat 70. XX w. szanse na powstrzymanie upadku funkcji turystycznych Atlantic City upatrywano w legalizacji hazardu, który miał być główną determinantą „odrodzonej” działalności turystycznej.

Wprowadzenie

Zagadnienie czynników i uwarunkowań rozwoju turystyki stanowi szeroki problem badawczy o wyraźnie zarysowanych aspektach praktycznych. Ich identyfikacja jest niezbędna zarówno przy opisie retrospektywnym faz rozwoju przestrzeni turystycznej, diagnozie jej aktualnego stanu oraz formułowaniu przyszłych zasad porządkujących rozwój funkcji turystycznych konkretnej

destynacji turystycznej. Konsekwencją splotu różnych uwarunkowań jest nie tylko określona forma i stopień wykształcenia funkcji turystycznej, ale również jej ekonomiczne efekty – korzyści z rozwoju turystyki, które obserwować możemy w różnej skali przestrzennej. Zarówno uwarunkowania i czynniki rozwoju turystyki, jak i ich ekonomiczne konsekwencje rozpatrywać należy jako składowe pewnego procesu, który wiązać należy ze ściśle określonym czasem oraz obszarem, którego granice administracyjne generują specyfikę wewnętrznych i zewnętrznych determinant rozwoju określonej działalności gospodarczej. W przypadku turystyki i rekreacji zespół uwarunkowań koniecznych i sprzyjających rozwojowi przestrzeni turystycznej uzależniony jest znacząco od motywów migracyjnych, tj. potrzeb uczestników ruchu turystycznego.

Za coraz popularniejszą formę wypoczynku uznać należy turystykę rozrywkową. Pojęcie turystyki rozrywkowej nie jest objęte kryteriami ostrego definiowania w zakresie motywów i czynności objętych tego rodzaju aktywnością człowieka. Według Miki (2007, s. 243) turystyką rozrywkową określić można podróże do miejsc oferujących turystyczne spędzanie wolnego czasu w formie zabawy, której często towarzyszą głębokie przeżycia emocjonalne (np. estetyczne, poznawcze), w tym także związane z uprawianiem hazardu. Według wymienionego autora współczesnymi symbolami połączenia turystyki i hazardu (*gambling tourism*) są miasta rozrywki, np. Las Vegas, Atlantic City, Reno, Palm Springs lub Makau czy Monte Carlo.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie wyników badań z zakresu uwarunkowań (historycznych i współczesnych) rozwoju funkcji turystycznych Atlantic City oraz ekonomicznych skutków obsługi ruchu turystycznego w tej jednostce osadniczej. W ujęciu rzeczowym artykuł obejmuje:

- a) opis historycznych uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych rozwoju turystyki w mieście;
- b) określenie istoty produktu turystycznego „obszar” wytwarzanego na różnych etapach funkcjonowania miejskiej przestrzeni turystycznej;
- c) określenie roli turystyki rozrywkowej w kształtowaniu struktury przestrzennej miasta oraz jego wewnętrznych przemian społeczno-gospodarczych;
- d) charakterystykę ilościową i jakościową funkcjonujących w mieście hoteli-kasyn;
- e) opis wielkości i charakteru ruchu turystycznego;
- f) opis ekonomicznych korzyści warunkowanych rozwojem gier hazardowych.

Zakres przestrzenny opracowania obejmuje obszar objęty administracyjnymi granicami Atlantic City. To miasto położone w północno-wschodniej części Stanów Zjednoczonych. Aktualnie administracyjnie przynależy do stanu New Jersey oraz hrabstwa Atlantic. Według United States Census Bureau (*Atlantic City (city) Quick...*) granicami tej jednostki administracyjnej objęto 17 037 mi² (44 125 km²), w tym 10 747 mi² (27 835 km²) obszarów lądowych i 6290 mi² (16 290 km²) terenów wodnych i podmokłych. Miasto położone jest w odległości ok. 90 km od Filadelfii oraz 150 km od Nowego Jorku. W roku 2014 miasto zamieszkiwało 39 558 osób. W tym samym czasie liczba turystów, którzy zorganizowali swój wypoczynek w tym mieście, szacowana była na 26,7 mln osób.

Etapy i formy rozwoju funkcji turystycznej miasta. Istota produktu turystycznego

W historii rozwoju funkcji turystycznych Atlantic City wyróżnić można kilka głównych faz – cyklicznych sekwencji wpisujących się całościowo lub fragmentarycznie w koncepcję cyklu ewolucji obszaru turystycznego Butlera (1980). Należy zaznaczyć, że etapy wymienione w teorii tego autora warunkowane były m.in. obserwacjami poczynionymi przez Stansfielda (1978) i opisanyymi w artykule *Atlantic City and the Resort Cycle: Background to the Legalization of Gambling*. Przywołane opracowanie odnosi się do wczesnych form rozwoju turystyki w mieście oraz jej przeobrażeń warunkowanych legalizacją gier hazardowych w 1976 r.

W niniejszym artykule opis uwarunkowań i czynników rozwoju funkcji turystycznych zostanie uzupełniony obserwacjami przeobrażeń miejskiej przestrzeni turystycznej, które miały miejsce w dalszych przedziałach czasowych – do 2014 r. Zakres charakterystyk ilościowych opisujących rozwój gospodarki turystycznej miasta w latach 2012–2014 jest częściowo ograniczony, co wynika z zawężonej dostępności danych statystycznych.

Rozwój funkcji turystycznych w latach 1853–1974

Koncepcja utworzenia nowego miasta o funkcjach turystycznych obsługującego masowy ruch turystyczny narodziła się w II poł. XIX w. i opierała się przede wszystkim na wykorzystaniu zasobów przyrodniczych wyspy Absecon. Zakładana skala ruchu turystycznego oraz ściśle określony pierwotny segment turystyczny sprawiały, że miasto od samego początku aspirowało do roli jednego z trzech najważniejszych ośrodków wypoczynkowych dla klasy wyższej oraz wyższej klasy średniej w stanie New Jersey. Za istotne zewnętrzne uwarunkowanie rozwoju miasta w tym okresie uznać należy fakt, że w tym czasie podobny zakres planowanych usług turystycznych związanych z obsługą letników i turystyką uzdrowską oferowały już kurorty Cape May (pierwsze amerykańskie uzdrowisko funkcjonujące już w latach 90. XVIII w.) oraz Long Branch.

Istotną barierą w procesie inwestycyjnym związanym z tworzeniem miejscowości turystycznej na tzw. surowym korzeniu była słaba dostępność komunikacyjna obszaru. Budowę pierwszej linii kolejowej od przystani promowej w Camden do środka wyspy Absecon rozpoczęto w sierpniu 1853 r. W tym samym okresie wyspa została podzielona na działki budowlane, a regularny układ osadniczy zyskał nową nazwę – Atlantic City. W roku 1854 – wraz z otwarciem linii kolejowej – usługi noclegowe w mieście zaczął świadczyć hotel United States należący do spółki kolejowej Camden-Atlantic Railroad. Hotel zajmował powierzchnię ok. 5 ha i składał się z 4 kondygnacji, na których urządzono 600 pokoi dla ponad 2 tys. turystów. W tym czasie był to największy obiekt hotelowy działający na terenie USA.

Istota produktu turystycznego związanego z pierwszą dekadą rozwoju turystyki w Atlantic City łączyła się przede wszystkim z motywem wypoczynku w strefie położonej nad oceanem, w tym z wykorzystaniem nie do końca udokumentowanych walorów uzdrowskich ośrodka. Już koniec pierwszej dekady funkcjonowania miasta wskazywał, że założone efekty ekonomiczne, które wiązano z rozwojem turystyki oraz osadnictwa letniskowego, nie zostaną osiągnięte. Zasadniczą determinantą takiego stanu było budowanie oferty turystycznej ośrodka ukierunkowanej na

zaspokojenie potrzeb turystów o wyższym statusie ekonomicznym przy założeniu, że zrezygnują oni z dotychczas preferowanych przez siebie destynacji turystycznych. Wskutek wahań na rynkach finansowych, które warunkowane były wojną secesyjną, miasto omijali również nowi inwestorzy z Filadelfii, których finansowy wkład w rozwój jednostki osadniczej zakładano, typując nowe miejsce koncentracji usług turystycznych. Lata 1861–1873 wiązać należy z fazą stopniowego upadku jeszcze nie do końca wykształconych pierwotnych miejskich form turystyki.

Początek kolejnego etapu rozwoju turystyki w Atlantic City datowany jest na rok 1874, kiedy to dzięki modernizacji taboru kolejowego liczba osób, które odwiedziły miasto, wzrosła do pół miliona. Spółka Camden-Atlantic Railroad realizująca przewozy pasażerskie do miasta nadal – dzięki utrzymywaniu wysokich cen przejazdów – starała się ograniczyć napływ na wyspę przedstawicieli klasy pracującej. W 1876 r. spółka Philadelphia-Atlantic City Railway uzyskała pozwolenie na budowę konkurencyjnej wąskotorowej linii kolejowej dedykowanej podróżom ostatniej z wymienionych grup. Wkrótce po tym spółka West Jersey and Atlantic Railroad przygotowała kolejny skład pociągów do przewozu klasy średniej i najuboższej. Dotychczasowa turystyczna oferta miasta została wzbogacona o nowy istotny produkt, którym były usługi związane nie z obsługą turystów, lecz rekreantów krótkookresowych, którzy w sytuacji braku funduszy na opłacenie noclegu powracali wieczorem do swych domów w Filadelfii. Oferta turystyczna stworzona dla rozszerzonego segmentu odbiorców usług zapewniła stabilizację procesów rozwojowych miasta, którego baza turystyczna została stopniowo przystosowywana do potrzeb turysty masowego. W tym okresie wykształcił się również długookresowy wzorzec generowania przychodów z turystyki w mieście. O tym, czy sezon turystyczny (trwający ok. 12 tygodni) był dochodowy, decydowały przede wszystkim weekendy ze szczególnym uwzględnieniem niedzieli, która dla przedstawicieli klasy robotniczej była dniem wolnym od pracy.

W 1900 r. w mieście działało ok. 400 pensjonatów, z których korzystała przede wszystkim niezamożna klasa średnia i klasa niższa. Najbardziej znanym obiektem noclegowym, który powstał w tej fazie rozwoju ośrodka, był 9-piętrowy hotel Chalfonte, którego budowa (trwała zaledwie pół roku) zakończyła się w 1904 r. W tym samym czasie kolejna, czwarta linia kolejowa połączyła Atlantic City z Nowym Jorkiem. Podejmowane działania marketingowe miały na celu przekonanie turystów o walorach uzdrowiskowych kurortu, a zmiany „wizerunkowe” miasta na przełomie XIX i XX w. objęły przebudowę miejskiej promenady, która stała się jedną z głównych ulic i atrakcji turystycznych miasta.

Podjęte działania promocyjne oraz wprowadzenie form nielegalnych usług (w tym hazardu) i handlu alkoholem doprowadziły do wyraźnego wzrostu gospodarczego miasta oraz wzrostu zainteresowania jego ofertą turystyczną w latach 20. XX w. W 1925 r. w mieście działało ponad 1200 hoteli i pensjonatów, których pojemność szacowano na ok. 400 tys. osób. Miasto pełniło już funkcję ośrodka całorocznego, do którego latem turystów dowoziło ok. 100 pociągów dziennie. Liczba połączeń kolejowych w okresie zimowym spadała do 65. Dostępność komunikacyjną miasta warunkowało również działanie 3 lotnisk (w tym 2 dla hydroplanów). Miejska promenada została wydłużona do 11 km (pełniła funkcję usługową), a jej rozwinięcie stanowiło 5 dodatkowych pomostów biegnących w głąb Oceanu Atlantyckiego (por. Johnson, 2002, s. 104).

Dynamiczny rozwój funkcji turystycznych Atlantic City został zaburzony w okresie kryzysu gospodarczego z przełomu lat 20. i 30. XX w. Paradoksalnie sytuacja gospodarcza miasta poprawiła się w czasie II wojny światowej, kiedy źródło dochodów obiektów rozrywkowych stanowili nie turyści, ale stacjonujący w Atlantic City żołnierze. Lata 1945–1976 to okres wyraźnie postępującego kolejnego upadku funkcji turystycznych miasta. Taką sytuację wiązać należy z przemianami społeczno-gospodarczymi po II wojnie światowej, w tym z rozwojem nowych technologii oraz zmianami jakości i sposobu życia klasy średniej. W tym okresie stopniowo słabła rola kolei jako środka transportu zapewniającego dostępność komunikacyjną destynacji turystycznych. Chcąc zatrzymać klientów, którzy podróżowali samochodem, władze Atlantic City wydały pozwolenia na budowę moteli położonych wzdłuż autostrady prowadzącej do miasta. Do powolnego upadku funkcji turystycznych miasta przyczyniają się: 1) zmiany właścicieli obiektów hotelowych; 2) brak modernizacji obiektów noclegowych oraz 3) ograniczenie zakresu i obniżenie jakości usług, które są w nich świadczone.

W latach 1950–1974 dochody z działalności turystycznej miasta spadły z ponad 70 mln \$ rocznie do niespełna 40 mln, a liczba dostępnych pokoi hotelowych spadła z ok. 200 tys. do niecałych 100 tys. Pomimo znacznie obniżonego standardu usług miasto starało się budować wizerunek ośrodka turystycznego o przebudowanej ofercie turystycznej – kurortu dla rodzin z dziećmi (por. Johnson, 2002, s. 191).

Rozwój funkcji turystycznych w latach 1976–2014

Na początku lat 70. szansa na powstrzymanie upadku funkcji turystycznych Atlantic City upatrywano w legalizacji hazardu, który miał również warunkować ich „odrodzoną” nową formę. W 1974 r. przeprowadzono referendum, które było pierwszą próbą oceny społecznej akceptacji dla legalizacji kasyn, które w Atlantic City miały świadczyć usługi całoroczne. Legalizacja hazardu stała się możliwa dopiero po kolejnym głosowaniu w 1976 r. W 1977 r. stan New Jersey uchwalił *Casino Control Act* – ustawę, w której zapisano kluczową rolę gier hazardowych oraz warunkowanych nimi form turystyki w rewitalizacji przestrzeni miejskiej Atlantic City. W myśl tych regulacji kasyna zobowiązane były również do lokowania części swoich dochodów w projektach mających na celu podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców miasta, szczególnie osób starszych. W roku 1984 zostało powołane Casino Reinvestment Development Authority (CRDA), którego celem jest modernizacja terenów o funkcjach mieszkaniowych, przede wszystkim tych stref, w których funkcjonują gospodarstwa domowe o niskich i średnich dochodach. Kasyna zobligowane zostały do inwestowania części swoich dochodów w projekty sponsorowane przez CRDA przez pierwsze 30 lat swojego istnienia. Późniejsze zmiany wprowadzone do *Casino Control Act* rozszerzyły zakres dopuszczalnych działań CRDA o inwestycje mające na celu rozwój gospodarczy całego stanu New Jersey i przedłużyły obowiązek finansowej partycypacji tych podmiotów gospodarczych do 50 lat.

Charakterystyka ilościowa i jakościowa funkcjonowania obiektów noclegowych i rozrywkowych

Od samego początku legalizacji hazardu w Atlantic City w latach 70. władze stanu New Jersey zakładały oligopolistyczny charakter rynku gier (Eadington, 1999). W celu zdobycia licencji i uzyskania zgody na budowę kasyna w mieście przedsiębiorcy musieli podporządkować się określonym standardom w kwestii wielkości obiektu oraz zakresu świadczonych w nim usług. Nowy hotel-kasyno musiał posiadać co najmniej 500 pokoi. Do tej liczby jednostek mieszkalnych przypisana była wielkość kasyna mniejsza niż 60 tys. ft². Każde kolejne 100 pokoi umożliwiało inwestorom zwiększenie powierzchni kasyna o 10 tys. ft², jednak jego ostateczna powierzchnia nie mogła przekroczyć 200 tys. ft² (*The Casino Control Act...*). Liczbę kasyn działających w mieście w latach 1978–2012 przedstawia tabela 1.

Pierwszym hotelem-kasynem, który powstało w Atlantic City, był Resorts (1978 r.). Rok później zostaje zakończona budowa: Caesars i Bally's. W 1980 r. baza noclegowo- rozrywkowa miasta powiększyła się w wyniku otwarcia 3 kolejnych obiektów tego samego typu: Harrah's Resort, Atlantic Club Casino Hotel (obiekt zamknięty w 2014 r.) oraz Sands (obiekt zamknięty w 2006 r.). Taka sama liczba kasyn rozpoczęła swoją działalność również w 1981 r. Były to: Tropicana Casino & Resort, Claridge Hotel (obiekt zamknięty w 2002 r.) oraz Playboy Hotel and Casino – później przekształcony w Atlantis Hotel and Casino (obiekt zamknięto w 1999 r.). Kolejna duża inwestycja budowlana została zrealizowana dopiero w 1984 r. W tym czasie powstaje Trump Plaza (obiekt zamknięty w 2014 r.). W następnym roku liczba dostępnych miejsc noclegowych w mieście zwiększyła się dzięki budowie Golden Nugget (kasyno zamknięte w 2014 r.). Intensywny okres rozbudowy turystycznej bazy hotelowej miasta zakończył się w roku 1987, kiedy został oddany do użytku Showboat (obiekt zamknięty w 2014 r. i przekształcony w kampus Stockton University).

Kolejny wyraźny rozwój gospodarczy miasta związany z turystyką rozrywkową nastąpił w pierwszej dekadzie XX w. (Rutherford, 2008). W tym okresie kasyna odnotowywały niemalże stały wzrost przychodów. Latem 2003 r. został otwarty Borgata Hotel Casino & Spa. Należy podkreślić, że był on pierwszym tego rodzaju obiektem oddanym do użytku po 30-letniej przerwie (po wybudowanym w 1990 r. Trump Taj Mahal Casino Resort). W 2012 r. w Atlantic City powstał ostatni hotel-kasyno – Revel, który został zamknięty już w 2014 r.

Pierwsze poważne wahania związane z funkcjonowaniem rynku gier hazardowych w mieście, a tym samym zaburzenie rozwoju jego wyraźnie ukształtowanych funkcji turystycznych odnotowano w 2009 r. Zaistniałą sytuację wiązano z trzema czynnikami: 1) globalnym kryzysem; 2) rozszerzeniem uprawnień – legalizacją hazardu w innych stanach, szczególnie w Maryland (legalizacja hazardu w 2008 r.), Nowym Jorku (legalizacja hazardu w 2001 r.) i Pensylwanii (legalizacja hazardu w 2004 r.), oraz 3) rozwojem usług gier hazardowych w wyłączonych spod stanowych jurysdykcji rezerwach Indian. Skutki oddziaływania wymienionych czynników odczuwalne są nie tylko w skali poszczególnych obiektów o funkcjach hotelowo-rozrywkowych, ale również w skali całego miasta.

W listopadzie 2013 r., kiedy Gaming Enforcement Division w New Jersey ogłosiła legalizację gier hazardowych przeprowadzanych drogą internetową, w celu uniknięcia strat finansowych prawie wszystkie z 12 działających w tym czasie w mieście kasyn podjęły współpracę z operatorami

gier online (*Hazard online...*). Pomimo tego rodzaju działań zaledwie rok później aż cztery hotele-kasyna ogłosiły decyzję o zakończeniu swojej działalności.

Tabela 1. Liczba pokoi w hotelach-kasynach Atlantic City w latach 1978–2012

Lata	Liczba hoteli-kasyn	Pokoje w hotelach-kasynach	
		liczba pokoi	rok poprzedzający = 100%
1978	1	brak danych	brak danych
1979	3	brak danych	brak danych
1980	6	brak danych	brak danych
1981	9	brak danych	brak danych
1982	9	brak danych	brak danych
1983	9	4 779	–
1984	10	5 494	+14,96
1985	11	6 342	+15,44
1986	11	6 351	+0,14
1987	12	6 835	+7,62
1988	12	7 314	+7,01
1989	12	7 584	+3,69
1990	12	8 828	+16,40
1991	12	9 419	+6,69
1992	12	8 961	–4,86
1993	12	8 946	–0,17
1994	12	9 227	+3,14
1995	12	9 398	+1,85
1996	12	10 533	+12,08
1997	12	11 891	+12,89
1998	12	11 880	–0,09
1999	12	11 361	–4,37
2000	12	11 361	0,00
2001	12	11 431	+0,62
2002	12	11 710	+2,44
2003	12	14 253	+21,72
2004	12	15 134	+6,18
2005	12	15 124	–0,07
2006	12	14 517	–4,01
2007	11	14 575	+0,40
2008	11	17 060	+17,05
2009	11	17 106	+0,27
2010	11	17 103	–0,02
2011	11	17 029	–0,43
2012	12	18 448	+8,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Atlantic City Gaming...*

W 2013 r. wartość współczynnika wykorzystania bazy noclegowej hoteli-kasyn wahała się od 60,8% w przypadku hotelu Trump Plaza do 90,3% dla zaplecza hotelowego kasyna Caesars.

Charakterystyka wybranych cech ilościowych hoteli-kasyn funkcjonujących w mieście w 2013 r. została zawarta w tabeli 2.

Tabela 2. Baza noclegowa hoteli-kasyn w Atlantic City w 2013 roku

Nazwa obiektu	Liczba dostępnych pokoi	Liczba możliwych do realizacji pokojonoclegów	Liczba zrealizowanych pokojonoclegów	Przeciętna opłata za pokój [w \$]
ACH (Atlantic Club)	809	293 179	194 400	60,50
Bally's AC	1 749	638 385	502 562	89,68
Borgata	2 767	1 009 955	862 328	131,26
Caesars	1 141	416 465	375 896	99,56
Golden Nugget	727	265 355	210 924	90,89
Harrah's	2 590	945 350	765 235	95,38
Resorts	942	343 830	251 564	77,12
Revel	1 399	510 635	372 071	127,39
Showboat	1 329	485 085	380 832	89,11
Tropicana	2 079	758 835	547 835	91,36
Trump Plaza	906	330 690	201 007	91,78
Trump Taj Mahal	2 010	733 650	548 239	88,98
Ogem	18 448	6 731 414	5 212 893	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *DGE Announces...*

Wielkość i charakterystyka ruchu turystycznego

W przypadku rozwoju miasta na tzw. surowym korzeniu wielkość ruchu turystycznego uznać można za wymierny wskaźnik rozwoju funkcji turystycznych. W 1858 r. liczbę osób odwiedzających Atlantic City w celach turystycznych i rekreacyjnych szacowano na ok. 3 tys. W letnim sezonie turystycznym 1872 r. miasto odwiedziło 100 tys. osób (w tym ok. 25 tys. osób odpoczywało w Atlantic City tylko w weekendy). Według dostępnych statystyk w 1910 r. wielkość ruchu turystycznego przekroczyła już liczbę 3 mln osób (Paulsson, 1994, s. 20–29), a do roku 1939 wzrosła o kolejne 13 mln (Simon, 2004, s. 34). W okresie powojennym taką samą wartość zjawiska odnotowano dopiero po roku 1980. Wielkość ruchu turystycznego w mieście w latach 1978–2012 została przedstawiona w tabeli 3.

W roku 1978 Atlantic City w celach turystycznych odwiedziło ok. 7 mln osób. Od tego czasu wielkość ruchu turystycznego podlegała wzrostowi aż do końca lat 80., kiedy to w roku 1989 odnotowano spadek wartości liczby turystów w porównaniu z rokiem go poprzedzającym o ok. 3,43%. Wartość zjawiska malała aż do 1993 r. W kolejnym roku rozpoczął się okres 5-letniego wzrostu zainteresowania turystów wypoczynkiem w mieście. W 1998 r. w Atlantic City wypoczywało już ponad 34 mln osób. Po raz kolejny taka wartość zjawiska została odnotowana dopiero w latach 2005–2006. Po tym okresie rozpoczął się wyraźny spadek liczby osób zainteresowanych pobytem w analizowanym mieście, które w 2012 r. (co wiązać należy też ze zniszczeniami wywołanymi w tym okresie przez huragan Sandy) odwiedziło już tylko ok. 27 mln turystów.

Tabela 3. Liczba turystów Atlantic City w latach 1978–2013 [w tys.]

Lata	Liczba turystów	Przyrost wartości zjawiska	
		1978 r. = 100%	rok poprzedni = 100%
1978	7 008	–	–
1979	9 465	+35,06	+35,06
1980	13 822	+97,23	+46,03
1981	19 084	+172,32	+38,07
1982	22 955	+227,55	+20,28
1983	26 361	+276,16	+14,84
1984	28 466	+306,19	+7,99
1985	29 326	+318,46	+3,02
1986	29 932	+327,11	+2,07
1987	31 845	+354,41	+6,39
1988	33 138	+372,86	+4,06
1989	32 002	+356,65	–3,43
1990	31 813	+353,95	–0,59
1991	30 788	+339,33	–3,22
1992	30 705	+338,14	–0,27
1993	30 225	+331,29	–1,56
1994	31 321	+346,93	+3,63
1995	33 272	+374,77	+6,23
1996	34 042	+385,76	+2,31
1997	34 070	+386,16	+0,08
1998	34 300	+389,44	+0,68
1999	33 652	+380,19	–1,89
2000	33 184	+373,52	–1,39
2001	32 423	+362,66	–2,29
2002	33 187	+373,56	+2,36
2003	32 224	+359,82	–2,90
2004	33 313	+375,36	+3,38
2005	34 924	+398,34	+4,84
2006	34 534	+392,78	–1,12
2007	33 300	+375,17	–3,57
2008	31 813	+353,95	–4,47
2009	30 381	+333,52	–4,50
2010	29 328	+318,49	–3,47
2011	28 452	+305,99	–2,99
2012	27 227	+288,51	–4,31

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: South Jersey Transportation...; *Atlantic City Gaming...*

Według badań przeprowadzonych w 2013 r. przez Lloyd D. Levenson Institute of Gaming, Hospitality and Tourism (por. *AC Visitor Profile...*) wśród 696 losowo wybranych osób zamieszkujących obszar położony w odległości do 200 mi od Atlantic City 32% mieszkańców tej strefy w ciągu ostatnich 12 miesięcy w mieście tym przebywało zaledwie jeden raz. Dwa lub trzy razy w tym samym czasie Atlantic City odwiedziło odpowiednio 19 i 15% respondentów. 38% turystów zadeklarowało, że główny motyw wyboru tej destynacji turystycznej stanowiły wakacje/wypad turystyczny. Hazard zdecydował o wyborze tego miejsca wypoczynku przez 27% ankietowanych. Największą popularnością cieszyły się wyjazdy jedno- (29%) oraz dwudniowe (również 29%),

podczas których turyści nocowali w hotelach-kasynach (70%). Swoją podróż najczęściej zaczynali oni w piątek (29%) lub sobotę (21%). Aż 80% respondentów podróżowało do Atlantic City bez dzieci. 74% turystów w trakcie swojego wypoczynku korzystało z usług kasyn, a podstawę ich rozrywki stanowiły najczęściej automaty do gry (65%). Największa liczba respondentów deklarowała pobyt w kasynach Caesars (42%), Borgata (41%) oraz Bally's (40%). 26% ankietowanych osób, planując koszty swojej podróży, nie uwzględniło środków finansowych związanych z hazardem. 23% turystów deklarowało tego rodzaju wydatki na poziomie niższym niż 50 \$, a 21% ankietowanych zakwalifikowało je do przedziału 50–100 \$. Co istotne, 48% respondentów oceniło swą podróż do Atlantic City jako bardzo satysfakcjonującą.

Ekonomiczne korzyści warunkowane rozwojem turystyki rozrywkowej w latach 1976–2014

Wśród licznych następstw – korzyści – powiązanych z rozwojem turystyki Gaworecki (2003) wymienia m.in. szeroko pojęte oddziaływania ekonomiczne. W aspekcie ekonomicznym turystyka stanowi przede wszystkim ważny czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów recepcji turystycznej. Turyści są konsumentami wielu usług i dóbr, a więc nośnikami popytu na świadczenia turystyczne.

Ze względu na ograniczoną objętość niniejszego opracowania oraz rolę hoteli-kasyn w generowaniu wysokości miejskich dochodów ze świadczonych usług turystycznych w tej części opracowania zostaną opisane przede wszystkim ekonomiczne skutki funkcjonowania właśnie tej grupy obiektów. Należy zaznaczyć, że to tego typu baza rozrykowo-noclegowa od 1978 r. do lat 90. zapewniała miastu-kasynu przewagę konkurencyjną nad innymi ośrodkami turystycznymi oraz rolę monopolisty w świadczeniu tego rodzaju usług na Wschodnim Wybrzeżu USA. Całkowite dochody kasyn działających w Atlantic City w latach 1978–2012 oraz wskaźniki dynamiki ich zmian zostały zawarte w tabeli 4.

Tabela 4. Wartość dochodu [w tys. \$] kasyn w Atlantic City w latach 1978–2012

Lata	Liczba hoteli-kasyn	Dochód	
		wartość ogółem	wskaźnik wzrostu (rok poprzedni = 100%)
1	2	3	5
1978	1	134 073	–
1979	3	324 641	+142,14
1980	6	642 460	+97,90
1981	9	1 093 586	+70,22
1982	9	1 484 740	+35,77
1983	9	1 760 982	+18,61
1984	10	1 877 041	+6,59
1985	11	2 131 633	+13,56
1986	11	2 280 761	+7,00
1987	12	2 497 681	+9,51
1988	12	2 734 383	+9,48
1989	12	2 805 292	+2,59
1990	12	2 943 972	+4,94
1991	12	2 988 417	+1,51
1992	12	3 234 600	+8,24

1	2	3	5
1993	12	3 305 524	+2,19
1994	12	3 423 744	+3,58
1995	12	3 735 019	+9,09
1996	12	3 790 403	+1,48
1997	12	3 858 052	+1,78
1998	12	3 975 924	+3,06
1999	12	4 093 215	+2,95
2000	12	4 218 893	+3,07
2001	12	4 219 976	+0,03
2002	12	4 320 798	+2,39
2003	12	4 424 994	+2,41
2004	12	4 738 277	+7,08
2005	12	4 956 700	+4,61
2006	12	5 166 565	+4,23
2007	11	4 888 599	-5,38
2008	11	4 499 516	-7,96
2009	11	3 911 369	-13,07
2010	11	4 800 265	+22,73
2011	11	4 528 338	-5,66
2012	12	4 294 846	-5,16

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Historical Statistics...*; Newburger, Sands, Wackes (2009).

Suma rocznych dochodów hoteli-kasyn osiągała wartość od ok. 134 mln \$ w 1978 r. do ok. 5,2 mld \$ w 2006 r. Należy podkreślić, że w latach 1978–2006 utrzymywała ona ciągłą tendencję rosnącą. Najwyższą dodatnią dynamikę wzrostu dochodów obiekty rozrywkowo-noclegowe osiągały w latach 1978–1983. Pierwsze ujemne wartości wskaźników dynamiki zjawiska (w porównaniu z wartością zjawiska w roku poprzedzającym) zaobserwowano w latach 2007–2009. W 2010 r. sytuacja ekonomiczna kasyn wyraźnie się poprawiła (wzrost +22,73%). Niestety, była to zmiana krótkotrwała, ponieważ w kolejnych latach dochody hoteli-kasyn znów zmalały (o ok. 5–6%) w porównaniu z rokiem poprzednim. W 2013 r. przychody kasyn spadły do poziomu 2,9 mld \$.

Tabela 5. Struktura dochodów hoteli-kasyn w Atlantic City w 2013 roku [w tys. \$]

Nazwa obiektu	Źródło dochodów								Dochód ogółem
	kasyno		pokoje hotelowe		artykuły spożywcze i napoje		inne		
	d\$	%	d\$	%	d\$	%	d\$	%	
Atlantic Club	140 746	80,8	11 788	6,8	18 986	10,9	2606	1,5	174 126
Bally's AC	243 944	70,4	45 073	13,0	44 571	12,9	12 811	3,7	346 399
Borgata	615 734	67,4	113 195	12,4	140 292	15,4	44 295	4,8	913 516
Caesars	334 989	75,4	37 426	8,4	53 554	12,1	18 326	4,1	444 295
Golden Nugget	121 124	68,1	19 170	10,8	22 557	12,7	14 918	8,4	177 769
Harrah's	352 356	66,4	72 985	13,7	78 563	14,8	26 977	5,1	530 881
Resorts	129 224	73,2	19 423	11,0	20 994	11,9	6906	3,9	176 547
Revel	152 731	61,0	47 397	18,9	26 328	10,5	23 970	9,6	250 426
Showboat	190 826	69,3	33 938	12,3	40 039	14,5	10 548	3,8	275 351
Tropicana	224 998	70,7	50 050	15,7	31 474	9,9	11 672	3,7	318 194
Trump Plaza	73 156	69,9	18 448	17,6	9478	9,1	3603	3,4	104 685
Trump Taj Mahal	257 081	72,6	48 780	13,8	34 799	9,8	13 272	3,7	353 932

d\$ – całkowity dochód obiektu w tys. \$

Źródło: *A.C. Quarterly Financial Reports...*

Według danych zamieszczonych w tabeli 5 w 2013 r. najwyższy dochód ze swojej działalności osiągnął hotel-kasyno Borgata, a najniższy zamknięty w kolejnym roku Tramp Plaza. Największy udział w strukturze przychodów charakteryzowanych obiektów posiadały wpływy z hazardu, których udział wahał się w przedziale od 61% (w zamkniętym w kolejnym roku hotelu-kasynie Revel) do 80,8% w przypadku Atlantic Club Casino Hotel. Należy podkreślić, że dane zawarte w tabeli 5 uwzględniają również wpływy z gier hazardowych realizowanych w systemie online. Wynajem pokoi hotelowych przyniósł największe dochody w hotelu Borgata (ok. 113 mln \$), jednak ich udział w sumie przychodów obiektu był najbardziej znaczący w przypadku hotelu Revel (18,9%).

Ekonomicznych, lokalnych korzyści związanych z rozwojem funkcji turystycznych upatrywać należy również w tworzeniu miejsc pracy przy obsłudze ruchu turystycznego. W latach 1983–2012 w obiektach noclegowo-rozrywkowych Atlantic City rocznie zatrudnionych było od 30 179 osób (w roku 1983) do 49 123 osób w roku 1997 (*Historical Statistics...*). Należy zaznaczyć, że od 2008 do 2013 r. liczba osób zatrudnionych przy obsłudze największych miejskich centrów rozrywki utrzymywała prawie stałą tendencję spadkową. Wyjątek stanowił rok 2012, kiedy liczba osób zatrudnionych w tym sektorze wzrosła w związku z otwarciem kasyna Revel o 5,8% (w porównaniu z 2011 r.). W 2013 r. hotele-kasyna zatrudniały ok. 32,4 tys. pracowników. Według szacunkowych statystyk w 2014 r. w wyniku likwidacji kasyn liczba ta miała się zmniejszyć o ok. 8 tys. osób.

Podsumowanie

Atlantic City to miasto, którego funkcje turystyczne podlegały znaczącej ewolucji – od luksusowego kurortu spełniającego potencjalne oczekiwania klasy wyższej do destynacji zaspokajającej potrzeby turysty masowego o zróżnicowanym statusie ekonomicznym. W ostatnich latach usługi turystyczne w tej jednostce osadniczej najczęściej wiązały się z krótkookresowym wypoczynkiem w przestrzeni turystycznej o funkcjach rozrywkowych. Przestrzeń ta najczęściej pozostawała domknięta murami hoteli-kasyn.

Kształtując działalność turystyczną na swoim obszarze, miasto przechodziło kilka krótkotrwałych faz wyraźnego rozwoju związanych m.in. ze 1) znaczeniem przewozów kolejowych w kształtowaniu kierunków migracji turystycznych na przełomie XIX i XX w.; 2) rozwojem nielegalnych form rozrywek w okresie lat 20. XX w. oraz 3) legalizacją hazardu i rozbudową bazy rozrywkowo-hotelowej w II poł. XX w.

Historia rozwoju funkcji turystycznej miasta wskazuje, że sztucznie zawężony zbiór uwarunkowań – atutów rozwoju miasta dopasowanych do określonej grupy konsumentów – w dłuższej perspektywie czasowej zamienił się w barierę rozwoju turystyki. Znaczne uzależnienie podstaw funkcjonowania Atlantic City od terytorialnie odległych uwarunkowań polityczno-prawnych, społecznych czy finansowych uznać należy za jedną z głównych przyczyn aktualnego stanu funkcjonowania jednostki osadniczej, której rozwój zdeterminowany został przede wszystkim jej funkcjami egzogenicznymi. Doświadczenia Atlantic City dowodzą, że zasięg terytorialny usług świadczonych względem podmiotów czy jednostek zewnętrznych łatwo i nagle można zakłócić, co może prowadzić do szybkich strat ekonomicznych (legalizacja hazardu w sąsiednich stanach

zmieniła stosunek popytu i podaży, rozwój gier online wpłynął na wysokość wpływów z tradycyjnie funkcjonujących kasyn).

Z jednej strony za atut, a z drugiej za poważną barierę kształtowania ekonomicznej efektywności działalności turystycznej w Atlantic City uznać należy jego wąską specjalizację – „uzależnienie od hazardu” zarówno w zakresie budowanych produktów turystycznych, jak i bazy turystycznej, w ramach tworzenia której przez kilka dekad powielano te same funkcjonalnie, choć architektonicznie odmienne moduły. Należy zaznaczyć, iż nawet w Las Vegas dochody z działalności hazardowej stanowią aktualnie zaledwie 30% ogólnych zysków, które warunkowane są przede wszystkim usługami oferowanymi przez restauracje, hotele i sklepy. Należy podkreślić, że pomimo działań związanych z likwidacją kasyn w Atlantic City popyt na usługi turystyczne w samym stanie New Jersey w roku 2014 utrzymywał tendencję wzrostu (o 3,8% w porównaniu z rokiem poprzedzającym). Dotychczasowe motywy wyjazdów turystycznych związanych z rozrywką nadal stanowiły ważne uwarunkowanie wyboru destynacji turystycznych na jego obszarze, jednak uzupełnienie dla tego rodzaju oferty w skali stanu stanowił wypoczynek w tańszych obiektach noclegowych, w mniejszych miejscowościach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie oceanu. Dochód ze sprzedaży noclegów w tego rodzaju bazie turystycznej dzięki korzystnym warunkom pogodowym w 2014 r. wzrósł w porównaniu z rokiem 2013 o ok. 10%.

Literatura

- AC Visitor Profile Study*. PRELIMINARY REPORT FEBRUARY 2013, D. Levenson Institute of Gaming, Hospitality and Tourism (LIGHT). Pobrane z: <https://intraweb.stockton.edu/eyos/business/content/docs/LIGHT/AC%20Visitor%20Profile%20Study%20-%20Final%20for%20Website.pdf> (10.11.2015).
- Atlantic City (city) Quick Facts from the USA Census Bureau*. Pobrane z: <http://quickfacts.census.gov/qfd/states/34/3402080.html> (10.11.2015).
- Atlantic City Gaming Industry Economic Impact Report 2009*. New Jersey Casino Control Commission. Pobrane z: http://www.state.nj.us/casinos/financia/histori/docs/fourth_quarter_yearend_%202009.pdf (20.10.2015).
- Butler, R.W. (1980). The Concept of the Tourist Area Life-Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer*, no. 24 (1), 5–12.
- DGE Announces 4th Quarter and Year-End 2013 Results*. NJ Department of Law and Public Safety. Pobrane z: <https://www.nj.gov/oag/ge/.../4thQTR2013PressRelease.pdf> (2.10.2015).
- Eadington, W.R. (1999). The Economics of Casino Gambling. *Journal of Economic Perspectives*, vol. 13, no. 3, 173–192.
- Gaworecki, W.W. (2003). *Turystyka*. Warszawa: PWN.
- Hazard online w New Jersey legalny od 26 listopada*. Pobrane z: <http://pl.vegasmaster.com/hazard-online-w-new-jersey-legalny-od-26-listopada/> (10.11.2015).
- Historical Statistics*. The State of New Jersey, Department of Law & Public Safety. Pobrane z: <http://www.nj.gov/oag/ge/historicalstatistics.html> (2.11.2015).
- Johnson, N. (2002). *Boardwalk Empire: The Birth, High Times, and Corruption of Atlantic City*, New York: Medford, N.J., Plexus Publishing.
- Mika, M. (2007). Formy turystyki wypoczynkowej. W: W. Kurek (red.), *Turystyka* (s. 232–255). Warszawa: PWN.
- Newburger, H., Sands, A., Wackes, J. (2009). *ATLANTIC CITY: PAST AS PROLOGUE – A Special Report by the Community Affairs Department*. Philadelphia: Federal Reserve Bank of Philadelphia.
- Parmley, S. (2006). *Twelve Atlantic City Casinos do the Unimaginable, All Gambling Operations Ceased; First Citywide Shutdown in Atlantic City's 28-Year Casino History*. Philadelphia Inquirer/McClatchy Tribune Business News. Pobrane z: http://www.hotelonline.com/News/PR2006_3rd/Jul06_ACCasinos.html (12.11.2015).

- Paulsson, M. (1994). *The Social Anxieties of Progressive Reform*. New York: New York University Press.
- Rutherford, J. (2008). *High Tide in Atlantic City*. International Gaming & Wagering Business. Pobrane z: http://www.igwb.com/CDA/Articles/Cover_Story/BNP_GUID_9-5-2006_A_10000000000000377662 (10.11.2015).
- Simon, B. (2004). *Boardwalk of Dreams: Atlantic City and the Fate of Urban America*. New York: Oxford University Press.
- South Jersey Transportation Authority. Pobrane z: <http://www.atlanticcitynj.com/about-us/ac-research> (11.11.2015).
- Stansfield, C. (1978). Atlantic City and the Resort Cycle: Background to the Legalization of Gambling. *Annals of Tourism Research*, no. 5 (2), 238–251.
- The Casino Control Act*. (1976). New Jersey Casino Control Commission. Pobrane z: http://www.state.nj.us/casinos/ac-treg/act/docs_article01/cca-article01.pdf (2.11.2015).

DETERMINANTS AND ECONOMIC CONSEQUENCES OF THE DEVELOPMENT OF TOURIST TRAFFIC IN ATLANTIC CITY

KEYWORDS | gambling tourism, resort cycle, Atlantic City

ABSTRACT

This paper seeks to present the results of a study of the development of tourist functions in Atlantic City and the economic effects of the service of tourist traffic in this city. In the history of its tourist functions one can distinguish several major stages, cyclic sequences, in accordance with R.W. Butler's (1980) conception of the evolutionary cycle of a tourist area.

In the early 1970s a chance to stop the declining tourist functions in Atlantic City was sought in the legalisation of gambling, which was regarded as the chief determinant of the city's 'reborn' tourist activity. The implementation of this project led to the modernisation of the urban tourist space (Tables 1, 2) and an increase in tourist traffic. In 2005 the number of tourists visiting Atlantic City reached a maximum of 34.9 million (cf. Table 3), and in 2006 the city's casinos-hotels earned the highest total income – 5.2 billion dollars (Table 4).

In 2009 the gambling market slumped, causing a slowdown in the development of the city's tourist functions. This was put down to two factors: 1) the global crisis, and 2) the legalisation of gambling in other states, also in Indian reserves. The economic effects of those factors, combined with the legalisation of gambling online (2013), could be felt not only by individual casinos-hotels, but also by the city as a whole. In 2012 the number of its visitors dropped to 27.2 million, while the income of hotelling-entertainment facilities amounted to 4.3 billion dollars.